



Gedragsdeterminantenonderzoek naar de sportintentie en sportparticipatie ten aanzien van meisjes uit het VMBO onderwijs met een niet-westerse etniciteit

Bijeman, R. C. (3762572), Bruggink, L. J. (3799468), Lammers, L. (3751872), 2012

Docent: Dr. P. L. M. Baar

Tweede beoordelaar: B. H. J. Brouns

Cursus: Onderzoekseminar

Cursuscode: 200600042

Departement Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen

Instelling: Universiteit Utrecht

Cursusjaar: 2011/2012

Datum: 13 juni, 2012

Abstract:

This study examined the sports intentions and behaviours within the group of study. This group consisted of girls at VMBO education with a non-western ethnicity. According to literature studies, this group might be at risk of health problems, because of a lack in sports participation. In order to gain insight, it seemed important to know the current exercise behaviour of this group, to find out there underlying intentions. In this way issues were formulated, aimed at the sports behaviour and sports grounds of this group. This information was used to make recommendations for promoting sports participation. Nine girls were interviewed in-depth, whose information had been analyzed in a qualitative way. Results showed that views of a good health and body influence the degree to which the girls participate in sports. Also the influence of their social environment, especially of friends, seemed to be important. Experience and motivation were likely to provide good sports skills. Finally, there have been made recommendations about in which ways sports participations could be promoted. This might be important to be able to encourage the exercise behaviour of the risk group.

Key words: ASE-model, non-western ethnicity, girls, sports intentions, sports participation, VMBO students.

Inleiding

Deze studie betreft een onderzoek naar de sportintentie en sportparticipatie ten aanzien van meisjes met een niet-westerse etniciteit van een Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs [VMBO] school uit Arnhem. Gezondheid, waaronder lichamelijke (in)activiteit, is een actueel thema. Gedurende de laatste drie decennia is er sprake van een stijgende deelname aan sport. Sport is uitgegroeid tot een mondiaal fenomeen, met uiteenlopende dimensies, verschijningsvormen en betekenissen. In de sportliteratuur spreekt men over de ‘versporting van de samenleving’ (Crum, 1991). Anderzijds erkent Crum (1991) de lijn van ‘ontsporting van de samenleving’. Dit proces laat zich duidelijk van de eerste ontwikkelingslijn onderscheiden, daar de ontsportingstrend zich afzet tegen de kenmerkende principes van de modernste sport (De Knop, Vanreusel, & Scheerder, 2006).

Ondanks de toename van sportparticipatie is recent geconstateerd dat meer dan een kwart van de jongeren niet genoeg beweegt volgens de Nederlandse Norm Gezond Bewegen [NNGB], ook wel fitnorm genoemd. Deze norm hanteert voor personen tot 18 jaar een minimum van 60 minuten matig tot intensief bewegen per dag of drie keer per week minimaal 20 minuten intensief bewegen (Breedveld & Tiessen-Raaphorst, 2009; Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2008; Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen [NISB], 2010). Slechts 40% van de twaalf- tot zeventienjarigen in Nederland haalt de NNGB. Van de leerlingen uit het VMBO onderwijs, is bekend dat dit percentage zo’n 10% lager is (Centraal Bureau voor de Statistiek StateLine [CBS StateLine], 2009; Dotinga, Picavet, & Ruijsbroek, 2006; Hildebrandt, Chorus, & Stubbe, 2010; NISB, 2010). Daarnaast zijn VMBO leerlingen minder vaak lid van een sportvereniging in tegenstelling tot Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs [HAVO] of Voortgezet Wetenschappelijk Onderwijs [VWO] leerlingen. Er wordt daarom gesproken over een ongunstige trend (Breedveld & Tiessen-Raaphorst, 2009). Dit baart zorgen, want bewegingsarmoede wordt als één van de belangrijkste risicofactoren voor de gezondheid beschouwd (Thompson, 1994). Overgewicht is hierbinnen een veelvoorkomend probleem (Breedveld et al., 2008), net als depressies, zwakke botten en zwakke spieren (Hoyng, De Knop, & Theeboom, 1998). Aangevoerd is dat fysieke activiteiten een positief effect hebben op de gezondheid op korte- en lange termijn (Blanchard, Mask, Vallerand, De la Soblonniere, & Provencher, 2007; Dietz, 1998; Hallal, Victoria, Azevedo, & Wells, 2006). Ook het landelijk onderzoek naar Gezondheid en Welzijn van Scholieren, onderdeel van internationaal onderzoek Health Behaviour in School-aged Children [HBSC], heeft onderzoek verricht naar VMBO leerlingen. Hieruit blijkt dat bijna de helft van alle VMBO leerlingen ontevreden is met het lichaamsgewicht. Tevens blijkt deze groep eens per week gezondheidsklachten als hoofdpijn en slaapproblemen te hebben. Daarnaast geven ze aan minstens twee keer per week last te hebben van een psychosomatische aandoening. Ten slotte rapporteren deze leerlingen minder vaak een goede gezondheid te hebben dan VWO leerlingen (HBSC, 2010). Het blijkt uit meerdere studies (Allen et al., 2007; Breedveld et al., 2008; CBS StateLine, 2009; Dogra, Meisner, & Ardern, 2010; Garret, 2010; Hall, 1996; HBSC, 2010; Hoekman et al., 2011; Singh, Yu, Siahpush, & Kogan, 2008) dat naast

opleidingsniveau ook etniciteit en geslacht invloed hebben op de keuze van jongeren om wel of niet deel te nemen aan sportactiviteiten.

Onder etniciteit wordt een verzameling van culturele kenmerken en gedragingen verstaan die worden gedeeld door een bepaalde groep mensen (Sanderse & Verweij, 2010). In Nederland zijn de vier grootste groepen met een niet-westerse etniciteit personen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse etniciteit (CBS, 2000; Dagevos, Gijsberts, Kappelhof, & Vervoort, 2007). In dit onderzoek wordt een persoon tot niet-westers gerekend, wanneer deze persoon zelf, minimaal één van zijn ouders of grootouders in Turkije, Marokko, Suriname of op de Antillen is geboren (Keij, 2000; Verweij, Sanderse, & De Beer, 2010). Andere etnische achtergronden worden in deze studie buiten beschouwing gelaten. Uit diverse onderzoeken is gebleken dat er een kloof bestaat tussen de sportparticipatie van mensen met een Nederlandse etniciteit en mensen met een niet-westerse etniciteit (Breedveld et al., 2008; Elling, 2002; Hoekman, Elling, Van der Soest, & Van Rens, 2011; Hosper, Nierkens, Nicolaou, & Stronk, 2007). De actuele sportparticipatie van de gehele Nederlandse bevolking van 15-79 jaar betreft in 2006 het volgende. Van de mensen met een Nederlandse etniciteit betreft de algemene sportdeelname 69% (Breedveld et al., 2008). De sportdeelname van de mensen met een niet-westerse etniciteit, die in dit geval een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse etniciteit inhoudt, betreft in totaal 55%. Van de groep met een Turkse etniciteit beoefent 47% een sport. Bij de groep met een Marokkaanse etniciteit is dit 51%, bij de Surinaamse etniciteit 59% en bij de Antilliaanse etniciteit 63% (Breedveld et al., 2008; Tiessen-Raaphorst, Verbeek, De Haan, & Breedveld, 2010). Een opvallend punt is dat personen met een Antilliaanse of Surinaamse etniciteit in hogere mate participeren in sporten dan personen met een Turkse of Marokkaanse etniciteit. Daarnaast is er ook onderzoek verricht naar het verschil in sportparticipatie tussen westerse en niet-westerse VMBO leerlingen. Uit rapportage van het CBS blijkt dat 70% van de Nederlandse VMBO leerlingen een sport beoefent en 55% van de niet-westerse VMBO leerlingen (Breedveld et al., 2008; CBS StateLine, 2009).

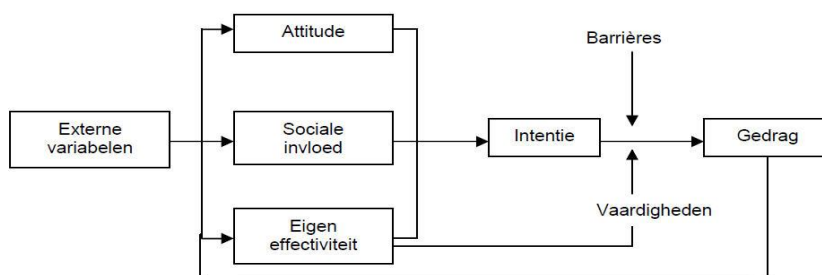
Ook geslacht heeft invloed op sportparticipatie. Met name meisjes met een niet-westerse etniciteit participeren in mindere mate in sportactiviteiten (Allen et al., 2007; Breedveld et al., 2008; Dogra, Meisner, & Arden, 2010; Hall, 1996; Hoekman et al., 2011; Singh, Yu, Siahpush, & Kogan, 2008) en blijken in mindere mate lid te zijn van een sportvereniging (Breedveld & Tiessen-Raaphorst, 2009; CBS StateLine, 2009; Garrett, 2010). Ook blijken de sportinteresses van de niet-westerse meisjes te verschillen. Zo beoefenen meisjes met niet-westerse etniciteit aanzienlijk vaker een teamsport ten opzichte van meisjes met een Nederlandse etniciteit. Dit betreft voornamelijk voetbal (Breedveld et al., 2008; Tiessen-Raaphorst et al., 2010). Overige sporten die zij in hogere mate beoefenen zijn dans, fitness, basketbal, vecht- en verdedigingssporten. Daarnaast beoefenen zij in mindere mate tennis en wielrennen (Tiessen-Raaphorst et al., 2010). De literatuurstudie is echter inconsistent over de specifieke groep meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs. Vanwege deze

inconsistentie lijkt het van belang onderzoek te verrichten naar deze risicogroep om de sportintentie en sportparticipatie te achterhalen (Bovend'eerd, Geertzen, Koevoets, & Van der Loo, 2004).

Het algemene doel van dit onderzoek is: 'Het verkrijgen van inzicht in de gedragsdeterminanten ten aanzien van de sportintentie en sportparticipatie van meisjes met een niet-westerse etniciteit, van VMBO school X uit Arnhem.' Het doel van dit onderzoek is derhalve inzicht te verkrijgen in de beïnvloedende factoren op sportparticipatie van de gekozen doelgroep. De doelgroep betreft meisjes met het opleidingsniveau VMBO, wat betekent dat de leeftijd tussen de 12 en 17 jaar ligt. Het betreffen tevens meisjes met een niet-westerse etniciteit. Om teneinde aanbevelingen te kunnen doen om sportparticipatie te kunnen bevorderen met behulp van interventies voor sportparticipatie. Er zouden op deze wijze aandachtspunten kunnen worden geformuleerd, gericht op de sportredenen van deze doelgroep. Vanwege de gezondheidsrisico's van bewegingsarmoede, lijken voorlichting en promotie van sport van groot belang (Swahn, 2012; Zambon et al., 2010).

Middels het 'Attitude Social influence Efficacy model' [ASE-model] is onderzocht welke gedragsdeterminanten invloed hebben op de sportintentie en sportparticipatie (zie figuur 1). Gedragsdeterminanten worden ook achterliggende factoren genoemd (Brug et al., 2007). Het model is gebaseerd op de Theorie van Gepland Gedrag [TGG] van Ajzen (1991) en wordt vaak gebruikt om gezond gedrag te bevorderen. Deze theorie gaat ervan uit dat gedrag het beste te voorspellen is door middel van de gedragsintentie (Lechner, Kremers, Meertens, & De Vries, 2008). Een intentie is de mate waarin iemand van plan is om een bepaald gedrag uit te voeren (Ajzen, 1991). Het ASE-model neemt aan dat keuzes bewust worden gemaakt, dus dat mensen sporten omdat ze daar min of meer bewust voor gekozen hebben. Hierbij gaat men ervan uit dat gedrag bestaat uit intentionele, gecontroleerde processen (Brug, Van Assema, & Lechner, 2007; Vonk, 2007).

Het ASE-model is een effectief gedragsbeïnvloedingmodel op het gebied van gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering (Schellart et al., 2011; Van Es, Nagelkerke, Colland, Scholten, & Bouter, 2001; Vonk, 2007). Met behulp van dit model kan gezocht worden naar mogelijke oplossingen voor de bewegingsarmoede van niet-westerse VMBO meisjes, gericht op het genereren van ideeën over hoe sportparticipatie adequaat gestimuleerd kan worden en hoe inactiviteit op dit gebied kan worden tegengegaan (Baar, Wubbels, & Vermande, 2007). Aan de hand van deze gedragsdeterminanten, kan gericht worden gezocht naar sportinterventies ten behoeve van de doelgroep. Het gebruik van dit heuristisch model biedt ondersteuning bij de analyse, om mogelijk relevante gedragsdeterminanten te kunnen identificeren.



Figuur 1: ASE-model (gebaseerd op De Vries, Dijkstra, & Kuhlman, 1988).

Het ASE-model bevat drie gedragsdeterminanten, namelijk de attitude, sociale invloeden en eigen-effectiviteit, die iemands intentie bepalen om bepaald gedrag te gaan vertonen (Ajzen, 1991; Brug et al, 2007; Vonk, 2007). Wanneer er voldoende determinanten zijn die positief gerelateerd zijn aan een gedrag, zullen de meisjes de intentie hebben meer te participeren in sport. De intentie wordt gevormd door de attitude en door de subjectieve normen. De attitude omvat persoonlijke bewuste en beredeneerde keuzen, opvattingen en cognities, ofwel de afweging van voor- en nadelen van de sportparticipatie (Vonc, 2007). Attitudes geven mede richting aan het gedrag, maar zijn niet gelijk aan gedrag (Lechner et al., 2008). Sociale invloed is de invloed die anderen uitoefenen om gedragingen wel of niet te vertonen. De invloed van groepen of de cultuur waartoe de persoon behoort en de drang om zich aan te passen, is hierbij van belang. Eigen-effectiviteit is de inschatting van de persoon met betrekking tot de vereiste vaardigheden voor het uit te voeren gedrag (Brug et al., 2007). Deze variabelen kunnen beïnvloed worden door externe variabelen, zoals gezondheid, sociaal-demografische factoren en kennis (Kloek, Van Lenthe, Van Nierop, Schrijvers, & Mackenbach, 2006). Het omzetten van intentie naar gedrag is mogelijk wanneer de benodigde vaardigheden om te kunnen sporten aanwezig zijn, zoals kracht, conditie of motorische vaardigheden. Daarnaast zijn er mogelijke barrières die dit gewenste gedrag in de weg kunnen staan (Vesentini & Cuyvers, 2003), zoals afkeuring door de sociale omgeving, lichamelijke problemen en/of een slechte financiële situatie.

Het eerste doel van dit onderzoek heeft betrekking op het begrip 'actueel gedrag' uit het ASE-model en wordt als volgt gedefinieerd: 'Het achterhalen van de actuele en feitelijke sportparticipatie van meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs.' Sportparticipatie kan worden ingedeeld naar organisatievorm, namelijk in georganiseerde sporten en ongeorganiseerde sporten. Georganiseerde sporten betreffen de deelname aan verenigingssporten en de ongeorganiseerde sporten betreffen het op zichzelf en op eigen initiatief sporten (De Knop et al., 2006). Voorbeelden van ongeorganiseerde sporten zijn hardlopen en fietsen. De actuele en feitelijke sportparticipatie wordt in deze studie geoperationaliseerd naar (on)georganiseerde sporten, wat het wel of geen lid zijn van een sportvereniging, de sportfrequentie per week, de sportduur per week, het sportverleden, de sportvoorkeuren en de sportvoorwaarden inhoudt. Het is van belang dit te achterhalen, om vervolgens inzicht te verkrijgen in hoeverre gedragsdeterminanten invloed uitoefenen op de sportparticipatie (Vonc, 2007). Verwacht wordt dan ook dat de actuele sportparticipatie van niet-westerse meisjes verschilt van westerse meisjes op het VMBO. Het is desondanks niet de bedoeling een vergelijking te maken tussen etniciteiten, maar enkel een kwalitatieve analyse te maken van de sportredenen van de desbetreffende doelgroep. Dit vanwege een lager percentage sportparticipatie van deze risicogroep, verschillen in attitude, sociale invloed en eigen-effectiviteit. Verwacht wordt dat ongeveer de helft van de meisjes aan sport doet en dat hierbij veelal sprake is van voetbal, dans, fitness, basketbal, vechten en verdedigingssporten. Verwacht wordt dat de meeste meisjes niet bekend zijn met de NNGB en het merendeel van de meisjes ook niet aan deze fitnorm voldoet.

Het tweede doel van dit onderzoek betreft: 'Het achterhalen van de attitude van meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs, ten aanzien van sportparticipatie.' Een attitude is een aangeleerde, globale evaluatie van een individu die betrekking kan hebben op sport en invloed heeft op gedachten, acties en gedrag (Ajzen, 2001). Attitudes zijn aangeleerd na ervaringen en meestal emotionele beoordelingen, dit betekent dat attitudes zijn verkregen tijdens socialisatie (Ajzen, 2001). In dit onderzoek is het begrip 'attitude' geoperationaliseerd als de persoonlijke definitie, ervaringen en gevoelens van een persoon tegenover sportparticipatie. De attitude die iemand heeft wordt onder andere bepaald door eerdere ervaringen, logische redeneringen, diepgewortelde gewoontes en 'irrationele' overtuigingen (Lechner et al., 2007). De attitude van iemand kan bestaan uit verscheidene opvattingen over een gedraging, zoals de waarde die iemand toekent aan het uitvoeren van een bepaald gedrag. Kennis is een belangrijke voorwaarde om het gedrag positief te beïnvloeden. Een voorbeeld hierbij is dat zolang iemand niet op de hoogte is van de fitnorm en geen kennis heeft over het belang van deze norm, de persoon hier ook geen aandacht aan kan besteden. Toch blijkt de aanwezigheid van de juiste kennis niet direct te leiden tot het uitvoeren van gezonder gedrag (Ajzen, 2001; Lechner et al., 2007). Kennis kan zowel de intentie als de eigen-effectiviteit beïnvloeden. Kennis is een voorwaarde voor gedragsverandering, maar dit is zelden voldoende om het gedrag uit te voeren (Ajzen, 2001; Lechner et al., 2007). Zo hebben de functies en betekenissen die men aan sport toeschrijft ook invloed. Deze zijn sterk afhankelijk van het theoretisch kader dat men hanteert (Vanreusel & Bulcaen, 1992). Sport is geen homogeen cultuurverschijnsel, maar heeft verschillende uitdrukkingen van cultuur (Vanreusel & Bulcaen, 1992). De verschillende ladingen van het begrip geven verschillende betekenissen aan sport. In verschillende onderzoeken zijn de redenen tot sportparticipatie onderzocht en hieruit werd geconcludeerd dat het op peil houden van het gewicht en slank blijven, één van de belangrijkste redenen zijn van meisjes om te sporten (Allender et al., 2006; Blanchard et al., 2007; Davidson & Haverley, 2005; Dunton et al., 2010; Eime et al., 2010; Sit & Lindner, 2006). Dit betreffen echter meisjes in het algemeen. Onderzocht wordt of de bovengenoemde attitudes tevens gelden voor meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs. Uit onderzoek van Rogers, Adamson, en McCarthy (1997) blijkt dat er geen verschil bestaat in de attitude tussen de etnische groeperingen. De groepen gaven aan dat plezier en het sociale aspect binnen de sport erg belangrijk is (Rees et al., 2006). De meisjes zijn zich bewust van de gezondheidsverbetering die sporten oplevert, naast het plezier en de ontspanning (De Knop, Theeboom, Verlinden, & Puymbroeck, 1996). Verwacht wordt echter dat het aantal niet-westerse meisjes dat participeert in sport lager is, om reden van etnische verschillen in attitude (Hosper, Nierkens, Van Valkengoed, & Stronk, 2008). Als voorbeeld kan worden genoemd dat Islamitische meisjes veelal uitsluitend in gezelschap van andere meisjes willen sporten. Eveneens zou het mogelijk kunnen zijn dat in verscheidene culturen minder waarde wordt gehecht aan sport (Kay, 2006). Dit is mogelijk een reden waarom zij in mindere mate lid zijn van sportverenigingen, tevens omdat deze verenigingen meestal gemengd zijn.

Het derde doel luidt: ‘Het achterhalen van de ervaren sociale invloeden die meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs ervaren op het gebied van wel of geen sportparticipatie.’ Het ASE-model onderscheidt drie soorten sociale invloeden: subjectieve normen, sociale steun/druk en modeling (Brug et al., 2007). Sociale invloed wordt in dit onderzoek geoperationaliseerd als invloed van het gezin betreffende ouders, broers en zussen, invloed van vrienden en invloed van klasgenoten. De term ‘sociale druk’ wordt over het algemeen gebruikt als er sprake is van een negatieve invloed op het gewenste gedrag en bij sociale steun is er juist sprake van een positieve invloed op de sportparticipatie. Met modeling wordt leren door het observeren van andermans gedrag bedoeld (Brug et al., 2007). Het kan hierbij onder andere gaan om invloeden van ouders, leeftijdsgenoten, sportverenigings en docenten. Uit onderzoek van Lindsay, Sussner, Kim, en Gortmaker (2006) komt naar voren dat ouders een grote invloed hebben op sportparticipatie van hun kinderen. Kinderen zullen eerder gaan sporten als ouders dat ook doen. Ouders lijken het beweegpatroon van hun kind te vormen, dit mede door modeling (Lindsay et al., 2006; Verheijden, Slootweg, Ploum, & Werkman, 2009). De druk die jongeren voelen van hun vriendengroep blijkt ook belangrijk te zijn (Strean & Bengoechea, 2007). Factoren die mede zorgen voor een positieve reactie op sport betreffen: identificatie, bevestiging en vriendschap. Sport biedt de mogelijkheid aan leerlingen om zich te identificeren met een bepaalde groep of een bepaald individu. Sport geeft middels identificatie mogelijkheid kameraadschap te creëren, ergens bij te horen en solidariteit te ervaren (Blanchard et al., 2007; Davidson & Haveley, 2005; De Knop et al., 2006; Patrick, Ryan, Alfeld-Liro, Fredricks, Hruda, & Eccles, 1999). De sociale aard van sport blijkt in het bijzonder voor meisjes belangrijk (Pate et al., 2010; Sirard, Pfeiffer, & Pate, 2006; Wankel, 1993). In enkele onderzoeken worden de ervaren sociale invloeden zelfs als de meest belangrijke intenties genoemd, waarbij de invloed van de omgeving wordt benadrukt (Patrick et al., 1999; Strean & Bengoechea, 2007). Onderzocht wordt in hoeverre deze invloeden een rol spelen bij niet-westerse VMBO meisjes. Uit literatuurstudie kan de verwachting worden afgeleid, dat het sociale aspect van sport de meest belangrijke reden is voor niet-westerse meisjes om deel te nemen aan een sport (Allender, Cowburn, & Foster, 2006; Dunton et al., 2010; Eime, Payne, Casey, & Harvey, 2010; Strean & Bengoechea, 2007). Verwacht wordt dat met name ouders en vrienden de grootste invloed uitoefenen op de sportintentie en sportparticipatie.

Het vierde doel omvat de eigen-effectiviteit en vaardigheden uit het ASE-model en wordt als volgt gedefinieerd: ‘Het achterhalen van de eigen-effectiviteit en vaardigheden van meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs, met betrekking tot sportparticipatie.’ Het ASE-model omschrijft de effectiviteitverwachting als in hoeverre de persoon zichzelf in staat acht om bepaalde gedragingen uit te voeren. Deze verwachting kan op drie dimensies variëren. Als eerste hoe moeilijk de uitvoering van de vaardigheid is om het gedrag uit te voeren. Als tweede kunnen de problemen in verschillende situaties voor ditzelfde gedrag een rol spelen. Als derde kan het vertrouwen in zichzelf om het gedrag uit te voeren de verwachting beïnvloeden (Lechner et al., 2007). In dit onderzoek wordt

het begrip 'eigen-effectiviteit' geoperationaliseerd als; de aanwezige en ontbrekende vaardigheden, de persoonlijke beleving en de prestatiegerichtheid van een persoon tijdens het uitoefenen van een sport. Uit literatuurstudie blijkt dat sport als een mogelijkheid voor de psychische, morele en fysieke ontwikkeling van jongeren kan worden gezien (Hoyng, et al., 1998; Van den Heuvel, 2004). Hier kunnen het zelfbeeld, de vaardigheden of persoonlijke kenmerken onder vallen (Vonk, 2007). Meta-intentie, karaktervorming, zelfwaardering, ervaringen, faalangst en ontplooiing spelen hierbij een rol (Hardman, 1997). Daarnaast worden de behoeften en emoties, het plezier en het uiten van energie veelal genoemd in diverse onderzoeken als meest belangrijke intenties met betrekking tot de persoonlijke kenmerken (Davidson & Harley, 2005; Sit & Lindner, 2006; Streaan & Bengouchea, 2007). Deze aspecten zullen tevens bij ons onderzoek onder die noemer vallen. Ook kan het verbeteren van vaardigheden voor jongeren een reden zijn om te sporten (Davidson & Harley, 2005; Sit & Lindner, 2006). Het in mindere mate sporten van meisjes met een niet-westerse etniciteit, heeft mogelijk met een laag zelfbeeld op het gebied van sportieve vaardigheden en fysieke verschrijving te maken (Olde-Kalter, 2008). De terughoudendheid van deze groep kan ervoor zorgen dat zij bepaalde sportvaardigheden nooit geleerd hebben. Deze vaardigheid zouden zij om die reden in mindere mate hebben kunnen beoefenen (Olde-Kalter, 2008). Volgens De Knop en collega's (1996) is een andere reden waarom meisjes met een niet-westerse etniciteit minder aan sport doen, dat zij dit niet zouden durven. Dit geldt voornamelijk voor sporten in verenigingsverband en verwacht wordt dat dit mogelijk een reden is, dat deze groep vaak niet lid is van een sportvereniging (Hoekman et al., 2011). Dit onderzoek heeft als doelstelling inzicht te verkrijgen in de eigen-effectiviteit en de vaardigheden die de meisjes in onze doelgroep bezitten voor sportparticipatie. Over welke vaardigheden voor sportparticipatie deze meisjes wel beschikken, is in de literatuur weinig bekend. Wel komt in de literatuur naar voren dat meisjes met een niet-westerse etniciteit veel waarde hechten aan teamsport zoals voetbal, dans, vecht- en verdedigingssporten en dat de intensiteit daarvan hoog is (Boogaarts, 2009; Elling, De Jong, & Wisse, 2011). De verwachting is dan ook dat veel van deze meisjes aan voetbal, dans, vecht- en verdedigingssporten doen.

Het vijfde doel gaat over barrières die een rol kunnen spelen bij de sportparticipatie van de meisjes. Dit wordt als volgt gedefinieerd: 'Het achterhalen van de barrières met betrekking tot sportparticipatie bij meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs.' In dit onderzoek worden barrières geoperationaliseerd als alle (interne en externe) factoren die een persoon tegenhouden om een bepaalde sport te beoefenen. Mogelijke barrières kunnen de sociale invloed en een lagere economische status binnen het gezin zijn. Overigens kan een hoge contributie die voor bepaalde sportverenigingen betaald moet worden, een barrière vormen voor deelname aan een sportactiviteit (NISB, 2010). Daarnaast zou ouderlijke goedkeuring een barrière kunnen zijn. Sportactiviteiten vinden buitenshuis plaats en wanneer meisjes, voornamelijk met een Turkse of Marokkaanse etniciteit, willen deelnemen aan deze activiteiten komt het voor dat zij hun vader moeten vragen om toestemming

(Hutschemaekers & Zarouali, 1991). Daarnaast is het mogelijk dat er een gebrek aan stimulans van de moeder is om deel te nemen aan sportactiviteiten (Elling, De Jong, & Wisse, 2011). Een voorbeeld hierbij is dat Islamitische meisjes tijdens het gemengd sporten een hoofddoek willen dragen, wat voor problemen kan zorgen. Eveneens zou er sprake kunnen zijn van belemmeringen tijdens het gemengd zwemmen, vanwege de minimale bedekking van het lichaam. Verondersteld wordt dat deelname aan gemengde sportactiviteiten vanwege etnische overtuigingen niet altijd mogelijk is. Verwacht wordt dat Islamitische meisjes om bovengenoemde redenen barrières zullen ervaren op het gebied van de goedkeuring door hun familie en op het gebied van hun religie.

Methode

Type onderzoek

Het onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek, dit is een vorm van empirisch onderzoek waarbij overwegend gebruik gemaakt wordt van gegevens met kwalitatieve aard en kwalitatieve eigenschappen. Dit heeft als doel de problemen, situaties, gebeurtenissen en personen naar aard en eigenschappen te beschrijven en te interpreteren (Brinkman, 2006; Heerink, Pinkster, & Van der Werf, 2009). Het gaat om een explorerende benadering waarbij betekenisverlening centraal staat (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2005). De doelstelling van dit onderzoek is het beschrijven en interpreteren van situaties en het achterhalen van de belevingen en intenties ten behoeve van de sportparticipatie van de doelgroep. Hierbij wordt niet gericht op de kwantiteit van de gegevens, maar op de kwaliteit van de beschreven informatie. Dit wordt verricht aan de hand van determinantenanalyse, met behulp van het ASE-model (Brug et al., 2007; Vonk, 2007). In deze analyse wordt onderzocht welke determinanten van invloed zijn op de sportintentie en sportparticipatie van meisjes uit het VMBO onderwijs met een niet-westerse etniciteit. Kwalitatief onderzoek biedt voordelen, vanwege de mogelijkheid om de vraagstelling en de methodiek tijdens het verloop van het onderzoek bij te sturen aan de hand van reeds behaalde resultaten (Baarda et al., 2005). Het is een cyclisch en iteratief onderzoeksproces. Het voordeel hierbij is het tussentijds corrigeren van bijvoorbeeld de topiclijst. Een voordeel van de topic-interviews is dat het zich richt op de beleving van respondenten. Het is namelijk van belang dat de resultaten een weergave zijn van wat er werkelijk speelt. Zo worden de interviews steeds concreter en specifiekter (Brinkman, 2006).

Respondenten

De doelgroep is samengesteld aan de hand van de genoemde risicogroepen in de literatuur, zoals eerder beschreven. Er is om die reden gekozen voor het geslacht meisjes, met het opleidingsniveau VMBO, wat betekent dat de leeftijd tussen de 12 en 17 jaar ligt. Het betreffen tevens meisjes met een niet-westerse etniciteit. In dit onderzoek wordt een persoon tot niet-westers gerekend, wanneer deze persoon zelf, minimaal één van zijn ouders of grootouders in Turkije, Marokko, Suriname of op de Antillen is geboren (CBS, 2000; Keij, 2000; Verweij, Sanderse, & De Beer, 2010). Aan dit onderzoek

hebben vier Turkse meisjes, twee Marokkaanse meisjes, twee Surinaamse meisjes en één Antilliaans meisje deelgenomen. In totaliteit zijn negen meisjes (N=9) geselecteerd.

De respondenten zijn met behulp van een gelokaliseerde steekproef benaderd (Neuman, 2009). Dit houdt in dat de steekproef is getrokken op een vooraf geselecteerde locatie. De locatie is selectief gekozen, op basis van een school die toestemming heeft gegeven om deel te nemen aan dit onderzoek. Aangezien dit de enige school betrof die toestemming verleende voor het onderzoek op korte termijn, is de keuze gemaakt voor de desbetreffende school. Doordat dit de enige onderzochte locatie betreft, zou dit onderzoek kunnen worden gezien als een case-study. Het selecteren van de dagen is gebeurd op basis van de voorkeur van de onderzoekers en de tijden zijn geselecteerd door een docent. Op de aangegeven tijden zijn in verschillende klassen, meisjes aselectief gekozen. De docent heeft vooraf een lijst met namen van meisjes opgegeven met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse etniciteit. Deze lijst van negentien mogelijke respondenten zijn genummerd. Uit deze lijst zijn de even getallen geselecteerd voor het onderzoek.

De steekproef is getrokken op middelbare school X uit Arnhem uit willekeurige VMBO klassen. Aangezien het één specifieke school betreft, is deze steekproef in statistische zin niet representatief voor alle meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs. De doelgroep is inhoudelijk generaliseerbaar. Binnen de school is generalisatie namelijk mogelijk voor de Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse meisjes in de gemiddelde leeftijd van 14 á 15 jaar.

Topic-interview

Voorgaand aan de interviewafname is literatuurstudie verricht naar wetenschappelijke documenten om doelstellingen en een topiclijst van dit onderzoek te kunnen onderbouwen. De wetenschappelijkheid is gecontroleerd met behulp van 'Journal Citation Reports'. Bij de nadere selectie van documenten is gekeken naar de relevantie voor dit onderzoek. Er zijn vervolgens negen topic-interviews afgenomen om gegevens te verzamelen. Het topic-interview is een geschikt kwalitatief onderzoeksinstrument om betekenissen te achterhalen (Baarda & De Goede, 2006; Brug et al., 2007). Deze methode heeft een explorerende benadering en wordt gebruikt wanneer de praktijk als uitgangspunt wordt genomen. De methode is passend bij dit onderzoek, omdat verwacht werd dat informatie tussen respondenten sterk varieert en om die reden moeilijk te meten zou zijn met behulp van andere methoden (Gratton & Jones, 2004). Er is gebruik gemaakt van een open interview, waarbij de topics vooraf zijn opgesteld met behulp van een topiclijst. Hierbij was voldoende ruimte voor doorvragen en het bijstellen van vragen, aangepast op de doelgroep. De topiclijst is opgesteld vanuit de algemene doelstelling en doelstellingen van dit onderzoek.

De gespreksintrodunctie punten omvatte de punten van anonimiteit, naam, leeftijd, soort opleiding, etniciteit, broer(s) en zus(sen). Vervolgens werd in de instructie de doelstelling besproken, een indicatie van de tijdsduur gegeven en de opbouw van het interview doorlopen. Verder is uitgelegd wat er met het materiaal ging gebeuren en zijn de aantekeningen en opnameapparatuur gelegitimeerd.

Zodra alles duidelijk was bij de meisjes werd de recorder uitgetest, gemuteerd en werd het interview gestart. Het interview is vormgegeven door de topics welke de verschillende doelstellingen omvatte. Per topic zijn vooraf een aantal voorbeeldvragen opgesteld met daarbij de vraag op een andere wijze geformuleerd. De eerste topic omvatte de actuele en feitelijke situatie, waarbij de huidige sportparticipatie van de persoon werd achterhaald. Hierbij is gekeken naar het eventueel beoefenen van een sport, het soort sport, de frequentie, de duur, de plaats en het sportverleden. Het benoemen van het actuele en feitelijke gedrag is van belang om vervolgens de intenties voor dit gedrag te kunnen achterhalen (Brug et al., 2007). Bij deze doelstelling kan gedacht worden aan de vraag: *‘Beoefen je zelf een sport/Doe je zelf een sport?’* De daarop volgende topics sloten aan bij de onderdelen van het bovengenoemde ASE-model. In de tweede topic is de attitude van de sportparticipatie achterhaald. Hierbij werd gevraagd naar de belangrijkste redenen van de persoon om het gedrag wel of niet uit te voeren. Daarnaast werd gericht op de beleving van het gedrag. Voorbeeldvragen bij deze topic zijn: *‘Kun je beschrijven wat je onder sport verstaat? Wat versta je onder een gezonde leefstijl? Kan je voorbeelden geven?’* Vervolgens richtte de derde topic zich op hoe de respondenten de sociale invloed op sportintenties ervaren. Hierbij werden de invloeden van ouders, vrienden, gezinsleden, klasgenoten en de media nagegaan. Een vraag die hierbij werd gesteld: *‘Als je minder vrienden had gehad die sporten, wat zou dat voor jou betekenen.’* Hierop volgend is in de vierde topic de beleving van de eigen-effectiviteit en vaardigheden van de respondent bevraagd. Hier zijn de prestatiegerichtheid, beleving van het eigen kunnen en de tevredenheid nagegaan. Daarnaast is gekeken naar bepaalde ervaringen in het verleden die van invloed zijn geweest op de sportintentie of sportparticipatie. Een vraag die hierbij werd gesteld: *‘Ben je tijdens het sporten ‘prestatiegericht’?/Hoe belangrijk vind je ‘presteren’ tijdens het sporten?’* Tenslotte zijn de barrières en daarmee ook de protectieve invloeden achterhaald in de vijfde topic. Dit zijn de factoren die een mogelijke barrière of juist een stimulans kunnen vormen, voor het uitvoeren van het gewenste sportparticipatie. Een voorbeeldvraag hierbij: *‘Zijn er mogelijke gezondheidsproblemen die voor een verminderde sportdeelname zorgen?/Zorgen gezondheidsproblemen er voor dat je minder goed kan sporten?’*

Procedure

Er is met verschillende scholen contact gezocht per e-mail en telefoon, voor het afnemen van de interviews. Dit betrof een selecte procedure, waarbij is ingegaan op de school die wilde meewerken. Om de interne validiteit te verhogen zijn er aselect meisjes geïnterviewd uit verschillende klassen en van verschillende leeftijden. Alle meisjes zijn vooraf attent gemaakt op de anonimiteit van het onderzoek. Om de anonimiteit te waarborgen, zijn de namen van de personen niet genoemd in deze studie. Wel zijn de respondenten gecodeerd aan de hand van een respondentennummer. De informatie valt niet te herleiden naar de desbetreffende respondent.

De interviews zijn in een schoolsetting afgenomen op een VMBO school uit Arnhem, omdat dit als vertrouwde omgeving werd gezien door de respondenten. Daarnaast was de kans op meewerking

van de school het grootst, wanneer dit voor hen geen extra moeite of tijd zou vereisen. Aan de respondenten is toestemming gevraagd het gesprek op te nemen, allen stemden hiermee in. Tijdens het afnemen van de interviews is opgemerkt dat de respondenten gemotiveerd waren. De respondenten stonden open voor de vragen en vertelden enthousiast over hun meningen en ideeën. De duur van de interviews zijn niet afgebakend, wel is uitgegaan van ongeveer 30 minuten per persoon.

De kwalitatieve analyse is aan de hand van een aantal stappen uitgevoerd (Baar, 2002; Baarda & De Goede, 2006). Bij het verwerken van de verbatim uitgeschreven interviews is de bruikbare informatie geselecteerd. Vervolgens is bepaald wat de analyse-eenheid werd en is de relevante tekst opgesplitst in inhoudelijke fragmenten. Deze fragmenten zijn opgedeeld in bruikbare en niet bruikbare fragmenten en vervolgens gelabeld. Zo is van een totaalaanpak, via selectieve aanpak tot een gedetailleerde aanpak gekomen. Deze deelonderwerpen zijn allemaal onderverdeeld in overkoepelende kernlabels. Elke kernlabel heeft zo concreet antwoord kunnen geven op de doelstellingen. Via analytische inductie, door het systematisch vergelijken van uitspraken, is gekomen tot een kernlabel apparaat dat een concreet antwoord geeft op desbetreffende doelstellingen.

Er is een afweging gemaakt tussen de objectiviteit van het onderzoek en het belang van de leerlingen. De interviews zijn één op één afgenomen in het belang van de vertrouwelijkheid voor leerlingen. Voorafgaand aan iedere interviewafname zijn alle topics doorgenomen en zijn de punten van anonimiteit met de meisjes besproken. Ook tijdens de afname is de betrouwbaarheid getracht hoog te houden. Zo werd aan het einde van elke topic een korte samenvatting gegeven. De interne validiteit is getracht hoog te houden door gebruik te maken van doorvraagtechnieken. Ook is het gesprek met recorder opgenomen en zijn de interviews verbatim uitgeschreven om zo de betrouwbaarheid te vergroten. Het letterlijk uitschrijven zorgt er voor dat de werkelijkheid zo duidelijk en intact mogelijk wordt weergegeven. Echter door de variatie in respondenten zullen de resultaten niet consistent en herhaalbaar zijn. De interne validiteit is verhoogd, door tijdens het labelen zo dicht mogelijk bij de uitspraken van de respondent te blijven. Hierdoor werden ook eigen interpretaties van de interviewer zo veel mogelijk uitgesloten. Door middel van triangulatie is de betrouwbaarheid vergroot. De analyse is door meerdere personen uitgevoerd. De analyse is per interview namelijk door twee personen verricht en daarna gecontroleerd door een derde persoon. Op deze wijze is getracht de intersubjectiviteit zo hoog mogelijk te houden. De betrouwbaarheid is zoveel mogelijk gewaarborgd door de labels te coderen, zodat controle mogelijk is op de analysestappen en daarmee de labels terug te voeren zijn tot de oorspronkelijke tekstpassage.

Resultaten

De meest belangrijke resultaten van dit onderzoek staan onderstaand per doelstelling beschreven. De schuin gedrukte zinnen beschrijven de geselecteerde kernlabels. De kernlabels staan cursief in de tekst, aangevuld met citaten ter illustratie. Om de anonimiteit van de respondenten te waarborgen, is er

voor gekozen de citaten te koppelen aan respondentenummers. Zo zijn de resultaten niet te herleiden naar de respondent.

Actuele en feitelijke sportparticipatie

De feitelijk georganiseerde sportbeoefening van de meisjes betreffen paardrijden, zumba, fitness, boksen, schaatsen, fietsen, dansen en zeilen. Respondent 1 doet aan paardrijden, zumba en fitness. Respondent 2 doet fanatiek aan schaatsen en sport ook elke dag anderhalf uur. In het verleden heeft ze jui jitsu en hockey gedaan. Respondent 3 sport op dit moment niet vanwege school, maar ze is wel erg geïnteresseerd in voetbal. De vierde respondent doet aan boksen, maar dansen is haar favoriet. Respondent 5 doet aan zwemmen en hardlopen, beiden ongeorganiseerd. In het verleden heeft ze aan fitness gedaan. De zesde respondent doet aan dansen en loopt twee keer per week hard. Ze heeft in verleden aan jui jitsu, tennis, kickboksen, voetbal, dans en turnen gedaan. Respondent 7 doet niet aan sport, maar heeft in het verleden gedanst en gehockeyd. Wanneer ze meer tijd zou hebben, zou ze zumba willen doen. Respondent 8 doet aan zeilen en dansen. De negende respondent doet niet aan sport sinds een half jaar. Daarvoor heeft ze wel aan ballet en paardrijden gedaan.

De meest favoriete sport onder de negen meisjes is dansen. Zo gaf één van de respondenten aan: ‘Dansen, dat is eigenlijk mijn favoriet. Maar ja, mijn ouders, die vonden dat te duur, dus daarom ben ik bij mijn oom gratis gaan kickboksen.’ (respondent 4). Bij gewenste sporten worden zumba, tennissen, kickboksen, schaatsen en dansen genoemd.

De onderzochte meisjes sporten dagelijks of wekelijks. Eén tot twee keer per week werd door de respondenten het meest genoemd, de NNGB wordt hiermee niet gehaald. De sportfrequentie verschilt per respondent, gemiddeld sporten zij twee uur per week. De sportorganisatie is in team of groep, het merendeel van de respondenten sport in een team met verschillende mensen.

De meisjes hebben in het verleden wisselende sporten beoefend: dans, ballet, turnen, voetbal, hockey, jui jitsu, boksen, kickboksen, tennissen, zwemmen, fitness en paardrijden. ‘Ja ik heb eigenlijk best veel sporten gedaan. ‘Ik heb jui jitsu gedaan, dat is een zelfverdedigingsport. Ik heb voetbal gedaan. Euh andere soorten dans en turnen. (...) Ohh en tennissen. (...) En kickboksen heb ik trouwens ook gedaan.’ (respondent 6). Voornamelijk dans, voetbal, (kick)boksen en tennis worden genoemd in het sportverleden van de meisjes. *Meisjes zijn gestopt met sport vanwege vereniging- en persoonsgebonden redenen, niet vanwege de sport zelf.* Voorbeelden hierbij zijn dat zij gestopt zijn door een trainer, door het hebben van geen tijd, het team en negatieve ervaringen met de sport: ‘En hockey omdat ik geen leuk team had, dus ben ik daarom gestopt.’ (respondent 7). ‘Ik heb vroeger op tennissen gezeten, alleen daar ben ik vanaf gegaan. (...) Omdat de trainer niet echt mij beviel en hij was, zeg maar, dat bij mensen die hij vroeger al had gehad, dat hij die helemaal geweldig vond en mensen die er dan bijkomen die niet.’ (respondent 8). ‘Ik ben heel hard van het paard gevallen en toen heb ik mijn arm gebroken en dat wou ik niet nog een keer, daar was ik bang van geworden.’ (respondent 9).

De attitude ten aanzien van sportparticipatie

Over het algemeen gaven de meisjes aan dat *sport lichamelijk intensief en minder intensief bewegen is, je lichaam onderhouden en ontspanning*. Zes meisjes zeiden aan dat zij als definitie van sport het onderhouden van het lichaam en bewegen verstaan: ‘Ik versta onder sport het bewegen. Dus het goed bewegen van je lichaam. Je lichaam, ja hoe moet ik het zeggen. Je lichaam goed onderhouden, ja.’ (respondent 1). Door vier respondenten werd aangegeven dat er een duidelijk verschil bestaat tussen sport en bewegen. Er werd gezegd dat je sporten bewust doet en dat je bewegen de hele dag door doet: ‘Nou bewegen doe je de hele dag door en sport doe je bewust.’ (respondent 6). Tevens werd een onderscheid gemaakt tussen sporten waar intensief en minder intensief bewogen wordt, zoals bij dammen en darten, waar het niet om intensief bewegen gaat: ‘Ze zeggen ook wel dat dammen een sport is, dan train je je hersenen, dan beweeg je niet of nauwelijks. Maar je kan ook zeggen dat sport heel intensief is, dat je je lichaam ook mee beweegt. Sporten en bewegen zit wel verschil in ja.’ (respondent 5). ‘Je hebt sport waarbij je veel stil kunt zitten, bijvoorbeeld darten, dus dat is niet dat je echt beweegt. Het is anders dan bijvoorbeeld hardlopen, dat is anders dan darten.’ (respondent 8).

Op de vraag waarom respondenten deelnemen aan sport, werd heel verschillend geantwoord. *De reden tot sportparticipatie is heel divers, namelijk: voor gezondheid, lichaam, gezelligheid, aandacht, steun en het krijgen van een goed gevoel*. Wel werd sporten voor gezondheid, lichaam en gezelligheid het meest veelvuldig genoemd. Vier respondenten gaven aan dat het voornamelijk om gezondheid gaat, dit samen met aandacht voor het lichaam om niet dik te worden: ‘Ik sport vooral voor mijn gezondheid en om mijn lichaam slank te houden.’ (respondent 1). Vijf van de negen respondenten zeiden te sporten omdat het leuk en gezellig is. Bij deze meisjes is de reden tot sportparticipatie entertainment: ‘Onder sport valt natuurlijk ook wel gezelligheid en je moet het natuurlijk wel leuk vinden en het gaat om gezondheid.’ (respondent 3). ‘Om gezond te blijven. (...) Ja. En ook omdat ik het leuk vind om te doen.’ (respondent 8). De NNGB geeft aan hoeveel een jongere zou moeten bewegen om gezond te blijven. *De fitnorm is bij de meeste onbekend en de attitude tegenover de fitnorm is divers*. Van de ondervraagde meisjes is slechts één bekend met de fitnorm, de andere meisjes zeggen hier niet eerder van gehoord te hebben. Na uitleg over de norm door de onderzoeker, werd de meisjes gevraagd wat ze van de norm vinden. Er bleek geen overeenstemming in de antwoorden van de respondenten. Vier meisjes vonden de norm te hoog en te overdreven. Daarnaast waren zij van mening dat niemand zich aan de fitnorm houdt, de norm onzin is en mensen dit zelf mogen bepalen: ‘Ik vind het niet nodig, want niemand doe het toch. Ze kunnen wel die norm maken, maar wie houdt zich daar nou aan.’ (respondent 5). Aan de andere kant werd genoemd de norm minimaal te vinden, omdat mensen boven de norm uitkomen: ‘Nou, wel normaal. Of eigenlijk wel een beetje weinig. Ik denk dat de meeste mensen wel meer bewegen dan 60 minuten per dag.’ (respondent 4). Dit terwijl de fitnorm doelt op matig tot intensief bewegen. Gezien deze resultaten kan geconcludeerd worden dat de fitnorm onder de meisjes

nog niet bekend genoeg is. Er zou zich kunnen worden afgevraagd hoe dit kan en of er meer bekendheid aan de norm gegeven moet worden.

Tenslotte worden de culturele verschillen in de sport aangehaald. *De waarden van sport verschillen per cultuur*. Drie respondenten gaven aan dat sport niet belangrijk wordt gevonden in hun cultuur. Van deze drie respondenten hebben twee van hen een Turkse etniciteit. Gezondheid van een persoon wordt belangrijker geacht dan sport. Een andere respondent met een Turkse identiteit zei dat sport binnen haar cultuur wel belangrijk is: ‘Nou, ik denk dat sport wel belangrijk is binnen onze cultuur. We zitten allemaal wel op sport.’ (respondent 2). Er treedt duidelijk naar voren dat *Turkse en Marokkaanse meisjes gedekte kleding dragen tijdens het sporten en afstand houden van mannen*. Dit blijkt vooral te gelden tijdens het zwemmen: ‘Niemand sport eigenlijk. Ik heb ook een huis in Turkije en tegenover ons zit een zwembad en geen één vrouw gaat daar heen. Alleen maar mannen. Om de reden dat ze bang zijn om aangekeken te worden, of aangerand worden.’ (respondent 5). ‘Maar ik ga er dan toch wel naar toe, in een jurkje en dan ga je daarmee gewoon het water in. Maar ik ga daar dan niet overdreven zwemmen.’ (respondent 3). Andere respondenten gaven aan geen culturele verschillen te ondervinden en dat sport in hun cultuur net zo belangrijk is als in de Nederlandse cultuur. Aangegeven werd dat de opvoeding van invloed is op het sportparticipatie en niet zozeer de culturele etniciteit. ‘Ik bedoel, als je ouders vinden dat je echt moet sporten dan wordt je zo opgevoed, maar anders dan niet.’ (respondent 7). Er lijkt niet een eenduidig antwoord te kunnen worden gegeven op de vraag wat de culturele verschillen betreffen op het gebied van sport.

Sociale invloeden ten aanzien van sportparticipatie

Sport wordt volgens het merendeel van de meisjes als belangrijk gezien door familie. Slechts een enkele respondent gaf aan sport niet van huis uit te hebben meegekregen: ‘Ik heb sport niet van huis uit meegekregen. Ik weet dat sommige Nederlanders écht heel veel sporten, dus écht met de hele familie naar de sportschool. Maar dat is bij ons niet het geval.’ (respondent 5). *Ouders doen wisselend aan sport*. Sporten die door moeders worden uitgeoefend, zijn volleybal, zumba, fitness en paardrijden. Bij vaders werd genoemd dat zij aan fietsen, tennissen golven, zeilen, fitnessen en squashen doen. Veel moeders(4) en vaders(4) sporten echter niet: ‘Ze zijn oud eigenlijk, nou niet heel oud natuurlijk. Maar, ik weet het niet. Misschien als ze van hun werk komen dat ze moe zijn.’ (respondent 4). Het merendeel van de broers en zussen sport wel. Sporten die broers uitoefenen zijn kickboksen, voetbal, fitness en hockey. De zussen doen aan fitness, kickfun en hockey.

Samen sporten met familie is wisselend, er wordt minder vaak met ouders gesport. De meeste respondenten(5) gaven aan wel met familie te sporten. Hierbij werden voornamelijk broers en zussen genoemd: ‘Nou, als mijn broertje of zusje willen gaan hardlopen en ze vragen mij mee, dan ga ik wel gewoon mee. (...) Dus als ze me niet vragen, ga ik het ook niet uit mezelf doen, maar als ze het vragen, ja, dan ga ik wel mee.’ (respondent 7). Redenen die zijn genoemd voor het niet gezamenlijk sporten zijn chaos en irritatie. Zo zei een respondent over haar broers: ‘Het zijn echt jongens die niet met meisjes

willen sporten. Maar ik wil ook niet met hun sporten, want dat wordt alleen maar chaos.’ (respondent 3). Een andere respondent beaamde dit: ‘We hebben één keer met zijn allen hard gelopen, in ieder geval dan ik, mijn broer en mijn zus. Nou dat was echt drie keer niets.’ (respondent 2). Samen met de ouders sporten wordt over het algemeen niet gedaan. Wel gaf een respondent aan met het gehele gezin te zeilen. *Sportdeelname van klasgenoten is divers, wel sporten jongens meer, voornamelijk voetbal. Sportdeelname van vrienden is ook divers.* Het merendeel van de meisjes(7) heeft vriendinnen op de sportvereniging of sport samen met vrienden. Vrienden van de meisjes sporten zowel wel als niet. Sporten die door vriendinnen worden uitgeoefend, zijn fitness, zumba, dansen en voetbal. Er bestaat een *wisselende invloed van vrienden op sportparticipatie*. De meisjes gaven aan dat vrienden geen directe invloed uitoefenen op hun sportparticipatie. Ze gaven aan dat samen met een vriendin sporten gezellig is en dat ze eerder gaan sporten wanneer een vriendin hen meevraagt: ‘Ja het is eigenlijk altijd wel heel gezellig, dus als er eentje gaat hardlopen, dan moet je eigenlijk wel mee, dus dat is wel belangrijk.’ (respondent 7). Er wordt dus aangegeven dat familie en vrienden een positieve invloed uitoefenen op de sportparticipatie, vooral vrienden spelen hierin een grote rol. Ze zijn eerder geneigd te gaan sporten wanneer hun vrienden ook sporten: ‘Jawel, als zij gaan sporten en ze vragen ga je mee sporten, dan ga ik mee. Maar als zij niet sporten en ze vragen mij dus niet, dan ga ik ook niet. Dus in die zin, maar verder ook niet.’ (respondent 5). ‘Ja vind ik wel gezellig, beetje kletsen en toch sporten. Dat vind ik wel een leuke combinatie.’ (respondent 9). Enkele meisjes(3) gaven echter aan dat de omgeving geen invloed heeft op hun sportparticipatie: ‘Omdat ik niet vind dat andere je beïnvloeden daarin, als jij wilt sporten doe je dat toch zelf wel.’ (respondent 6).

Voetbal, schaatsen, tennissen, dans, wielrennen en volleybal zijn favoriet op TV. Voetbal kijken op TV werd veel genoemd: ‘Voetbal en dan vooral Real Madrid, dat is helemaal mijn ding.’ (respondent 3). ‘Gezelligheid maar ook wel de interesse in Ajax of ze nou hebben gewonnen. Ik ben gewoon voor Ajax en daarom kijken we daar ook naar.’ (respondent 1). De meisjes(3) die geen sport op TV kijken, gaven aan dit saai en oninteressant te vinden. *Meisjes kijken sport op TV vanwege het contact, entertainment, gezelligheid, interesse, ontspanning en om mee te kunnen praten.* ‘Hopen dat ze winnen! Maar ook wel aanmoedigen en sta ik meer in verband met mijn vader.’ (respondent 4). Het is tevens opvallend dat respondenten aangaven sport op TV te kijken om hiervan te leren. Ook de invloed van media- en maatschappelijke aandacht werd bevestigd. *Mening over media- en maatschappelijke aandacht is divers. Het heeft geen invloed op eigen leefstijl.* Over het algemeen vonden de meisjes dat de maatschappij en media voldoende aandacht schenken aan sport, leefstijl en gezondheid. De aandacht van de media wordt belangrijk geacht voor de gezondheid: ‘Vind ik goed, want er zijn veel mensen dik op de wereld. En daar zouden ze toch wel wat aan moeten doen.’ (respondent 9). ‘Nou ik vind het op zich aandacht van media wel belangrijk, het is wel gewoon iets wat belangrijk is, het is wel gewoon goed dat ze daar over praten.’ (respondent 7).

Eigen-effectiviteit en vaardigheden ten aanzien van sportparticipatie

Bij de vraag wat goed ontwikkelde vaardigheden zijn tijdens het sporten, kwam naar voren dat *de meisjes goed zijn in hun eigen sport, vaak door ervaring en motivatie*. De meisjes gaven allemaal aan goed te zijn in de sport die ze momenteel beoefenen, ze konden echter niet specifiek aangeven waarom. Wel kwam naar voren dat het voornamelijk door motivatie en ervaring komt: ‘Ja, ik zat drie jaar lang op boksen en toen ben ik gestopt en nu ben ik dus net weer begonnen. Dus daarom denk ik dat ik dan wel goed ben. Dat ik dus wel wat ervaring heb.’ (respondent 4). Er kan zich worden afgevraagd welke specifieke vaardigheden ervoor zorgen dat de meisjes goed zijn in een bepaalde sport. Naar voren komt dat *het merendeel van de meisjes minder goed is in bal(werp)sporten*. De sporten honkbal, korfbal, basketbal en vooral voetbal kwamen naar voren als minder goed. De redenen hiervoor zijn verschillend. Een respondent gaf aan niet goed te zijn in voetbal, omdat zij dit saai en niet zinvol vindt: ‘Ja eigenlijk, ik vind het gewoon.. Een beetje achter een balletje aanrennen en in een doel trappen, ik vind het niet echt zinvol.’ (respondent 8). Een reden kan tevens betreffen, dat specifieke vaardigheden een probleem zijn, zoals het goed kunnen richten: ‘Ik denk door dat rennen enzo en omdat je dan die bal in de basket moet doen. Dan moet je ook heel goed richten.’ (respondent 4). ‘Maar wat ik écht niet kan is honkbal. Alles wat in zo’n gat moet zeg maar. Korfbal, basketbal. Nee, dat kan ik niet.’ (respondent 3).

Wanneer het over presteren ging, gaven de meeste meisjes(6) aan prestatiegericht te zijn. *Merendeel is prestatiegericht en wil graag winnen. Het gevoel van winnen geeft trots, blij en tevreden gevoel*. Bij verlies zijn meisjes veelal teleurgesteld. Drie respondenten gaven aan veel minder prestatiegericht te zijn. Presteren is voor de meisjes niet belangrijk, sporten is juist bedoeld voor ontspanning: ‘Ik vind niet dat je jezelf tot het uiterste moet drijven, het is toch een ontspanning. Het is dan niet goed om maar door te gaan en steeds te moeten van jezelf.’ (respondent 9). Bij het behalen van winst werd duidelijk aangegeven dat er een gevoel van trots is, een gevoel van blijheid en een gevoel van vertrouwen: ‘Dat geeft me natuurlijk een heel erg goed gevoel en wel even een boost van zelfvertrouwen.’ (respondent 1). Het gevoel bij verlies is veelal teleurstelling, maar niet per definitie een heel groot probleem. Daarnaast wordt het gezien als een doel om verder te gaan: ‘Maar als het iets lukt stel ik mijn doelen wel bij.’ (respondent 2). Desondanks gaf een aantal meisjes aan een heel negatief gevoel te krijgen bij verlies. Een gevoel van kwaadheid of verdriet: ‘Dan kan ik wel huilen. Maar dat doe ik nooit, want dan vinden mijn broers me dom. Je gaat toch niet huilen om een club? Doe even normaal. Maar ik zou het wel kunnen.’ (respondent 3). Het gevoel dat de meisjes hebben tijdens het sporten verschilt. *De meeste meisjes(7) voelen zich veilig tijdens het sporten, ze zijn zichzelf en schamen zich niet. Bij de meisjes die zich ongemakkelijk voelen tijdens sport speelt angst een rol*. Angst voor plotselinge bewegingen van een paard of angst voor speelvoorwerpen, zoals een bal of stick. Maar tevens de angst voor kijkende mannen tijdens het zwemmen: ‘Als ik bijvoorbeeld nu zou gaan zwemmen, zou ik me niet veilig voelen. Ik zou me meer niet om mijn gemak voelen.’ (respondent 5).

Barrières ten aanzien van sportparticipatie

Er zijn verschillende barrières te noemen die de meisjes ervaren met betrekking tot sportparticipatie. De barrière die door bijna alle respondenten werd genoemd betreft de invloed van tijd: ‘Door gebrek aan tijd hebben de meisjes minder mogelijkheden tot sportparticipatie. ‘Als ik meer tijd zou hebben.’ (respondent 7). Een opvallend punt betrof dat bijna alle respondenten voornamelijk de tijd voor school als barrière ervaren om te sporten. Het gebrek aan tijd werd gerelateerd aan de tijd die zij kwijt zijn aan schoolwerk. *Hierbij wordt aangegeven dat zij school belangrijker vinden dan sporten en dat dit zorgt voor een verminderde sportparticipatie.* ‘Mijn tijd vooral. Echt de tijd. Ik ben heel druk met school en ik vind school belangrijker dan sport.’ (respondent 9). Naast het gebrek aan tijd en het belang om naar school gaan, wordt ervaren dat *een hoge intensiviteit van sport, de sportdeelname vermindert.* Tevens hebben de kosten een negatieve invloed sportparticipatie: ‘Ik vind dansen écht zo leuk, dansen is écht mijn favoriet. Maar het was gewoon te duur, mijn ouders konden dat gewoon niet betalen.’ (respondent 4).

Daarnaast is er sprake van verschillende invloeden vanuit de familie. *Invloed van familie op sportparticipatie is zowel negatief als positief. Negatief door remmingen in sport vanwege vader, moeder of broer en verbieden van gemengd sporten en zwemmen. Positief door het praten over de visie, de goedkeuring van ouders en vrijheid in sportkeuze.* Zo gaf een van de respondenten aan: ‘Nou, maar het is wel zo, dat zeg ik eerlijk, dat mijn vader het niet zo leuk zou vinden als ik ga zwemmen. Ja, mijn moeder ook, of het zou alleen maar zwemmen met vrouwen zijn of helemaal niet.’ (respondent 3). Overigens betreft een opvallend punt dat de meisjes met een Turkse etniciteit, waarvan beide ouders een Turkse etniciteit hebben, liever niet gemengd willen sporten. De andere respondenten gaven aan dat dit geen probleem vormt voor hen. Tevens is *de invloed van de sociale, - en sportomgeving op sportparticipatie divers. Negatieve invloeden omvatten de grote afstand, andere prioriteiten, het sociaal netwerk, mannen in de omgeving of de begeleiding. En positieve invloeden zijn het sporten met vrienden, een goede begeleiding en de sportomgeving.* Aangegeven werd bijvoorbeeld dat het sporten met vrienden een persoon kan motiveren om meer te gaan sporten. Dit zou dan een protectieve factor vormen: ‘Ja het is eigenlijk altijd wel heel gezellig, dus als er eentje gaat hardlopen, dan moet je eigenlijk wel mee dus dat is wel belangrijk.’ (respondent 7). Desondanks kunnen deze invloeden tevens een barrière vormen en zorgen voor minder sportparticipatie: ‘Nou als ik wel tijd heb, ga ik ook liever afspreken met vrienden. Dat vind ik wel heel belangrijk. Mijn sociale netwerk enzo.’ (respondent 9). Daarnaast kan zich worden afgevraagd of de invloeden van de familie en de sociale contacten als barrières kunnen worden beschreven, aangezien dit zowel een positieve als negatieve invloed heeft op de sportparticipatie.

Bij het merendeel(7) van de respondenten is geen sprake van gezondheidsproblematiek, een aantal(2) hebben astma. Dit leidt echter niet tot verminderde sportkwaliteit, maar maakt het sporten wel zwaarder. ‘Ik heb Astma. Sport is natuurlijk wel moeilijk want je lijdt er wel onder. Helemaal op

een wedstrijd dan is het natuurlijk wel heel zwaar. Maar ik heb er wel medicijnen voor dus...’ (respondent 2).

Als protectieve factoren werden door de meisjes verschillende aspecten genoemd. *De meest voorkomende protectieve factoren betreffen de entertainment, sociale contacten, persoonlijke kenmerken en invloeden vanuit de media.* De entertainment werd het meest genoemd, ofwel het leuk vinden van sport: ‘Nou als ik iets leuk vind om te doen, dan doe ik het ook wel. Ja, gewoon als ik iets leuk vind.’ (respondent 8). Genoemde persoonlijke kenmerken die sportparticipatie stimuleren, betroffen de energie of goed ergens in zijn: ‘*Van mezelf ben ik best energiek dus dat zou ook wel invloed hebben.*’ (respondent 6). De invloed van de sfeer werd wisselend beoordeeld. *Sfeer bij sporten verschilt van goed tot niet goed en van serieus tot niet serieus.* Hierbij zou tevens afgevraagd kunnen worden, of dit gerekend zou kunnen worden tot een barrière of protectieve factor.

Conclusies

Onderstaand staan de conclusies van dit onderzoek per doelstelling weergegeven aan de hand van literatuur en gestelde verwachtingen. Het algemene doel van dit explorerende onderzoek was om inzicht te krijgen in de gedragsdeterminanten ten aanzien van de sportintentie en sportparticipatie van meisjes met een niet-westerse etniciteit, van VMBO school X uit Arnhem.

Geconcludeerd kan worden dat de actuele en feitelijke georganiseerde sportbeoefening van de meisjes paardrijden, zumba, fitness, boksen, schaatsen, fietsen, dansen en zeilen betreffen. De meisjes hebben in het verleden wisselende sporten beoefend zoals dans, ballet, turnen, voetbal, jui jitsu, (kick)boksen en fitness. De meest favoriete sport van de meisjes is dansen. Dit sluit aan bij de verwachtingen voorafgaand aan het onderzoek. Meisjes met een niet-westerse etniciteit blijken volgens literatuurstudie namelijk in hogere mate voetbal, dansen, fitness, vecht- en verdedigingssporten te beoefenen (Tiessen-Raaphorst et al., 2010). Gezien de kleine steekproef (N=9) kan geen uitspraak worden gedaan over verschillen tussen de niet-westerse groeperingen in de actuele en feitelijke sportparticipatie. De sportdeelname van de respondenten ligt hoger dan werd verwacht aan de hand van de literatuurstudie. Uit rapportage van het CBS blijkt dat 55% van de niet-westerse VMBO leerlingen in Nederland een sport beoefend (Breedveld et al., 2008; CBS StateLine, 2009). Dit percentage ligt onder het percentage van de onderzoeksgroep. De sport zelf is echter geen reden om met een sport te stoppen, de respondenten gaven aan vanwege vereniging- en persoonsgeboden redenen met sport te zijn gestopt. De sportfrequentie verschilt per respondent. Gemiddeld sporten de meisjes twee uur per week, matig tot intensief. Dit is in vergelijking met de fitnorm onvoldoende. Een persoon tot 18 jaar sport voldoende wanneer het aan de NNGB voldoet, namelijk minimaal 60 minuten bewegen per dag, matig tot intensief of drie keer per week minimaal 20 minuten intensief bewegen (CBS, 2008). Slechts één meisje gaf aan bekend te zijn met de fitnorm. Na uitleg van de norm dachten vier meisjes wel aan de fitnorm te voldoen. Dit komt overeen met bevindingen uit andere studies en het CBS, waaruit blijkt dat slechts vijftig procent van de twaalf- tot zeventienjarigen die op het VMBO zitten de norm haalt (CBS

StateLine, 2009; Dotinga et al., 2006; Hildebrandt et al., 2010; NISB, 2010). Deze conclusie moet echter in twijfel getrokken worden, gezien de geringe steekproefgrootte van dit onderzoek (N=9).

De tweede doelstelling was het achterhalen van de attitude van de meisjes ten aanzien van sportparticipatie. Over het algemeen gaven de meisjes aan dat sport lichamelijk intensief en minder intensief bewegen is, je lichaam onderhouden en ontspanning. Het onderhouden van het lichaam komt overeen met verschillende onderzoeken waarin wordt geconcludeerd dat het op peil houden van het gewicht en slank blijven, één van de belangrijkste redenen blijken van meisjes om te bewegen (Allender et al., 2006; Blanchard et al., 2007; Dunton et al., 2010; Eime et al., 2010; Sit & Lindner, 2006). De redenen van de meisjes om deel te nemen aan sport zijn zeer divers, namelijk voor de gezondheid, gezelligheid, aandacht, steun, het lichaam en een goed gevoel. Het hebben van plezier en het sociale aspect binnen de sport, komen ook naar voren in het onderzoek van Rees en collega's (2006). Culturele verschillen zijn voornamelijk zichtbaar binnen de Turkse cultuur, waar een minder grote waarde aan sport wordt gehecht. Desondanks blijkt dat de opvoeding evengoed van invloed is op de sportparticipatie, niet alleen de cultuur. Uit literatuur blijkt dat Islamitische vrouwen veelal onder vrouwen willen sporten (Kay, 2006). Dit komt overeen met gegevens uit de interviews, waaruit bleek dat Turkse en Marokkaanse meisjes gedekte kleding dragen en liever afstand houden van mannen tijdens het sporten.

De volgende doelstelling was het achterhalen van de ervaren sociale invloeden van de meisjes op het gebied van sportparticipatie. In dit onderzoek werden voornamelijk sociale invloeden ervaren van ouders, vrienden en TV. Het merendeel van de respondenten sport gezamenlijk met broers en zussen. De meeste meisjes gaven aan dat familie en vrienden een positieve invloed op hun sportparticipatie uitoefenen. Ze ervaren echter meer invloed van vrienden dan van familie op het gebied van sportparticipatie. Dit komt overeen met de verwachting vooraf en sluit aan bij onderzoek van Streaan en Benqoechea (2007). Volgens hen is de druk die jongeren voelen van hun vriendengroep belangrijk. De meisjes blijken daadwerkelijk sneller geneigd te gaan sporten wanneer hun vrienden ook sporten (Pate et al., 2010; Sirard et al., 2006). Er kan dus worden gesteld dat sociale invloeden, van voornamelijk vrienden, een grote invloed uitoefenen op sportparticipatie. Dit sluit tevens aan bij onderzoek van Patrick en collega's (1999). In dit onderzoek worden de ervaren sociale invloeden zelfs als belangrijkste gedragsdeterminant genoemd, waarbij de invloed van de omgeving wordt benadrukt. Tot slot is gebleken dat de aandacht van de media belangrijk wordt geacht om gezond te blijven, het heeft echter geen invloed op hun eigen leefstijl.

De vierde doelstelling betrof het achterhalen van de eigen-effectiviteit en vaardigheden van deze meisjes met betrekking tot hun sportparticipatie. De meisjes gaven aan goed te zijn in hun eigen sport, vaak door ervaring en motivatie. In de literatuur komt naar voren dat meisjes met een niet-westerse etniciteit veel waarde hechten aan dans en dat de intensiteit daarvan hoog is (Boogaarts, 2009). Een derde deel van de ondervraagde meisjes zei te houden van dans. De verwachting dat deze meisjes in

potentie goede dansvaardigheden zouden bezitten, is in dit onderzoek niet duidelijk naar voren gekomen. Er werden geen specifieke dansvaardigheden genoemd. Het merendeel van de meisjes is minder goed in balsporten. Het wordt saai en oninteressant genoemd en specifieke vaardigheden, zoals het richten van een bal, worden gemist. Het merendeel van de meisjes(6) is prestatiegericht en wil graag winnen. Dit geeft een gevoel van trots, blijheid en tevredenheid. Bij verlies zijn de meisjes veelal teleurgesteld. Tijdens het sporten gaven de meisjes(7) aan zich veilig te voelen, zichzelf te zijn en zich niet te schamen. Bij de meisjes die zich ongemakkelijk voelen tijdens het sporten, speelt angst een rol. Dit zou volgens De Knop en collega's (1996) mogelijk een reden kunnen zijn waarom deze meisjes in mindere mate lid zijn van een sportvereniging, omdat ze bepaalde sporten niet zouden durven.

De laatste doelstelling was het achterhalen van de barrières met betrekking tot de sportparticipatie van meisjes met een niet-westerse etniciteit in het VMBO onderwijs. De barrières die de meisjes ervaren ten aanzien van sportparticipatie, zijn het gebrek aan tijd, voornamelijk door de besteedde tijd aan school. Ook werden hoge kosten, hoge intensiviteit, invloeden vanuit familie, vrienden en de sportomgeving genoemd. De protectieve factoren betreffen de entertainment, de sociale contacten in de sportomgeving, de persoonlijke kenmerken van de meisjes en de invloeden vanuit de media. Voorafgaand aan dit onderzoek, werd verwacht dat het perspectief van de familie en de ouderlijke goedkeuring zowel een barrière als protectieve factor zou kunnen vormen. Dit blijkt volgens de uitkomsten van dit onderzoek daadwerkelijk voor deze respondenten belangrijk te zijn. Verwacht werd dat overtuigingen vanuit de religie, zoals de Islam, voor belemmeringen in het sportparticipatie zouden zorgen (Elling et al., 2011; Hutschemaekers & Zarouali, 1991). Dit is echter niet voor alle respondenten het geval. Alleen op het gebied van zwemmen zijn belemmeringen genoemd. Daarnaast werd verwacht dat een hoge contributie voor sportverenigingen zou kunnen zorgen voor een barrière (NISB, 2010). Dit is daadwerkelijk het geval en in dit onderzoek door meerdere respondenten genoemd.

Het algemene doel van dit onderzoek was om inzicht te verkrijgen in de gedragsdeterminanten ten aanzien van de sportintentie en sportparticipatie van meisjes met een niet-westerse etniciteit, van VMBO school X uit Arnhem. Zoals eerder beschreven behoren tot de intenties de eigen opvattingen, de opvattingen van anderen en de eigen mogelijkheden of vaardigheden om het gedrag uit te voeren. De eigen opvattingen voor sportparticipatie die naar voren kwamen in het onderzoek, betreffen voornamelijk gezondheid en het op peil houden van de lichamelijke gesteldheid. Naar voren kwam dat de sociale invloeden, van voornamelijk vrienden, een grote invloed uitoefenen op sportparticipatie. Dit lijkt de meest belangrijke invloed te zijn op de sportintentie. Om het gedrag uit te kunnen voeren blijken de belangrijkste vaardigheden te zijn ontstaan door ervaring en motivatie. Deze aspecten lijken van invloed te zijn op de intenties van meisjes met een niet-westerse etniciteit die leiden tot sportparticipatie. Dit dekt echter niet de gehele lading, aangezien in het onderzoek geen specifieke sportvaardigheden naar voren zijn gekomen. Dit vraagt om nader onderzoek.

Discussie

Tot slot worden inhoudelijke en methodische kanttekeningen weergegeven, aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan en implicaties gegeven. Allereerst moet worden vermeld dat in dit onderzoek negen respondenten (N=9) zijn betrokken, wat dus een aanzienlijk kleine steekproef vormt. Op basis hiervan zullen er vraagtekens geplaatst kunnen worden bij de generaliseerbaarheid, zelfs naar de doelgroep binnen deze school. Het onderzoek is tevens verricht op één school in Nederland. Ook om die reden zijn gegeneraliseerde uitspraken over deze doelgroep niet mogelijk. Om uitspraken hierover te kunnen doen, vereist dit vervolgonderzoek. In vervolgstudies zou onderzoek kunnen worden verricht naar de sportparticipatie van de doelgroep van dit onderzoek. Over deze doelgroep zijn tot dusver geen specifieke resultaten te vinden, of deze doelgroep ook daadwerkelijk in mindere mate in sport participeert. Over alle kenmerken van deze meisjes is wetenschappelijk bewijs te vinden, wat aangeeft dat elk kenmerk een risicofactor vormt voor een ongezonde leefstijl en gezondheidsrisico's. Vrouwen, mensen uit een etnische minderheidsgroep en laag opgeleiden zouden allen in mindere mate in sport participeren. Maar over de combinatie van deze kenmerken, wat tot deze doelgroep leidt, zijn daadwerkelijke recente cijfers echter onbekend. Daarnaast is geen gebruik gemaakt van een controlegroep met meisjes met een westerse etniciteit, wat tevens de generaliseerbaarheid beperkt en vergelijkingen onmogelijk maakt. Er zijn uitsluitend meisjes met Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse etniciteit bij dit onderzoek betrokken. Derhalve kunnen geen uitspraken gedaan worden omtrent overige niet-westerse identiteiten. Bovendien zijn hier verschillen te zien in de structuur van families. De ouders van een aantal meisjes zijn allebei Turks of Marokkaans. Van een aantal meisjes is slechts één grootouder Surinaams of Antilliaans. Op basis hiervan zouden tevens vraagtekens geplaatst kunnen worden bij de uitkomsten over de verschillende etnische afkomsten.

In dit onderzoek is uitgegaan dat een toename van sportparticipatie een positieve invloed is. Er kan worden afgevraagd of een toename in de sportparticipatie wel degelijk als een positief aspect kan worden gezien voor de gezondheid. In de meeste onderzoeken wordt gesteld dat sportparticipatie een positieve invloed heeft op de gezondheid van jongeren (Blanchard et al., 2007; Breedveld et al., 2008; Dietz, 1998; Hallal et al., 2006; Hoyng et al., 1998). Ten eerste is dit niet in het geheel te generaliseren naar de doelgroep van dit onderzoek. Daarnaast schetsen alternatieve onderzoeken een ander beeld over de invloed van sport op de gezondheid (Schmikli, 2010). Sport zou namelijk kunnen leiden tot ernstige blessures en andere langdurige schadelijke gevolgen voor het lichaam. Er zouden dus vraagtekens kunnen worden geplaatst in hoeverre sporten leidt tot een beter gezondheid. Ook blijkt dat de sportfrequentie van de respondenten in dit onderzoek verschillend is per respondent. Gemiddeld genomen sporten de meisjes twee uur per week. Dit is in vergelijking met de fitnorm te weinig. In vervolgonderzoek zou kunnen worden onderzocht wat de

invloed van dit verschil is op de gezondheid van deze meisjes. Onderzocht zou kunnen worden of deze doelgroep daadwerkelijk een risico heeft op het ontwikkelen van gezondheidsproblemen.

In dit onderzoek is voor de inhoudelijke vormgeving en gedragsdeterminantenanalyse gebruikt gemaakt van het ASE-model. Er kunnen echter kanttekeningen bij dit model geplaatst worden. Het ASE-model is namelijk sociaal cognitief, wat inhoudt dat vanuit bewuste redeneringen een keuze wordt gemaakt. Er zou hierbij de vraag kunnen worden gesteld, in hoeverre in dit model rekening gehouden wordt met de emoties die leiden tot een bepaalde keuze (Vonk, 2007). Daarentegen houdt het ASE-model in tegenstelling tot andere modellen, zoals de TGG van Ajzen (1991) wel rekening met vaardigheden en omgevingsfactoren. Wel zou afgevraagd kunnen worden, of de keuze voor bepaald sportgedrag altijd wordt beredeneerd en niet een keuze is die onder andere wordt geleid door emotie.

De interviews zijn afgenomen door één interviewer per respondent, dit in het belang van de vertrouwelijkheid voor leerlingen. Ook werd door de school aangegeven dat interviewen in tweetallen voor de niet-westerse meisjes meer bedreigend zou zijn. Daarbij zouden de meisjes volgens de school meer sociaal wenselijk gaan antwoorden. Zoals is aangegeven kan een kanttekening geplaatst worden bij de sociale wenselijkheid van deze doelgroep. Binnen bepaalde culturen is het namelijk niet gewenst om kwaad te spreken over familieleden. Dit zou een schande zijn en hierin is een discrepantie te zien met de Nederlandse etniciteit (Borra, 2003). De resultaten over de invloed van de familie zouden om die reden in dit onderzoek in twijfel kunnen worden getrokken. Wel is door een respectvolle, open en geïnteresseerde houding tijdens de interviewafname de sociale wenselijkheid zoveel mogelijk tegengegaan. Door de ervarenheid als interviewers zijn de interviewtechnieken aangepast op de doelgroep.

Naar aanleiding van dit onderzoek, kunnen de volgende implicaties worden geformuleerd. Uit de resultaten blijkt dat er een grote onbekendheid over de fitnorm bestaat. Er zou meer naamsbekendheid aan deze norm gegeven kunnen worden, om op deze wijze de onderzochte meisjes te informeren over gezonde sportparticipatie. Interventies die zouden kunnen worden ondernomen, zijn het inzetten van campagnes op bijvoorbeeld scholen, om leerlingen te informeren over de NNGB. Een voorbeeld hierbij is de '30minutenbewegen' campagne die ingezet zou kunnen worden op de school die meegewerkt heeft aan het onderzoek (NISB, 2010). Ook zou kunnen worden overwogen om deze informatie op een andere wijze aan te bieden aan de doelgroep. Aangezien deze doelgroep sport kijkt op TV, zou op die manier deze fitnorm onder de aandacht kunnen worden gebracht. Een nadeel hiervan is echter, dat de meisjes aangaven dat de aandacht die de media aan gezondheid besteden, geen invloed heeft op hun leefstijl. Een andere implicatie betreft dat er extra sportinterventies kunnen worden ingezet op school. De school vormt namelijk een belangrijke pedagogische context waar de meisjes de meeste tijd doorbrengen (Elling & Klerken, 2002; Peterson & Fox, 2007; Voorpostel & Van der Lippe, 2001). Een voorbeeld van een interventie die ingezet kan

worden is het 'Dance for Health'-programma van Flores (Flores, 1995). Verwacht wordt dat dit goed aansluit bij onderzoeksdoelgroep, aangezien werd aangegeven dat dansen favoriet is. Hierbij moet echter in rekening worden genomen dat deze conclusies alleen gelden voor de onderzochte doelgroep en school en niet hoeven gelden voor alle scholen in Nederland. Tenslotte blijkt het van belang te zijn dat er vrienden aanwezig zijn om mee te sporten. De meisjes hebben aangegeven overgehaald te kunnen worden om te participeren in een sport. Opvallend hierbij is dat de meisjes in mindere mate bleken te participeren in teamsport. Dit terwijl teamsport ons inziens juist goed zal aansluiten bij deze groep. Wanneer meisjes in mindere mate aan een teamsport doen, kan dit ten koste gaan van het gemakkelijk sluiten van vriendschappen (Roberts & Ommundsen, 2007). Een teamsport is namelijk een activiteit waarbij een groep van individuen in hetzelfde team, door samen te werken, aan een doel werken. Het is daarbij van belang om gezamenlijk een doel op te stellen, beslissingen te nemen, te communiceren en conflicten te beheren in een ondersteunende, vertrouwde sfeer. Dit sluit aan bij de onderzoeksdoelgroep, omdat de meisjes het belang van vrienden om mee te sporten aangeven en sneller zullen gaan sporten als vrienden ook sporten. De meisjes zullen zo beter doelen leren stellen en hun sociale vaardigheden kunnen vergroten. Dit heeft ook een positief effect op hun sociale kapitaal (Roberts & Ommundsen, 2007). Het lijkt van belang om teamsporten te promoten, op bovengenoemde wijze.

Referenties

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Process*, 50, 179-211.
- Ajzen, I. (2001). Nature and operation of attitudes. *Annual Review of Psychology*, 52, 27-58. doi: 0066-4308/01/0201-002.
- Allen, M. L., Elloitt, M. N., Morales, L. S., Diamant, A. L., Hambarsoomian, K., & Schuster, M. A. (2007). Adolescent participation in preventive health behaviors, physical activity, and nutrition: Differences across immigrant generations for Asians and Latinos compared with whites. *American Journal of Public Health*, 97, 337-343.
- Allender, S., Cowburn, G., & Foster, C. (2006). Understanding participation in sport and physical activity among children and adults: A review of qualitative studies. *Health Education Research*, 21, 826. doi:10.1093/her/cyl063.
- Baar, P. (2002). *Cursushandleiding training kwalitatieve analyse voor pedagogen*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

- Baar, P., Wubbels, T., & Vermande, M. (2007). Algemeen methodische voorwaarden voor effectiviteit en de effectiviteitspotentie van Nederlandstalige antipestprogramma's voor het primair onderwijs. *Pedagogiek*, 27, 71-90.
- Baarda, D., & Goede, M. de (2006). *Basisboek methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek* (4^e herziene druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. (2^e herziene druk). Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Blanchard, C. M., Mask, L., Vallerand, R. J., De la Sablonniere, R., & Provencher, P. (2007). Reciprocal relationships between contextual and situational motivation in a sport setting. *Psychology of Sports and Exercise*, 8, 854-873.
- Boogaarts, S. (2009). Gedwongen of vrije keuze? *Migrantenstudies*, 1, 88-104.
- Bovend'eerd, J., Geertzen, R., Koevoets, J., & Van der Loo, H. (2004). *Zorg voor jeugdsport – opstellen over beleid en praktijk*. Nieuwegein: Arko Sport Media. ISBN: 978907707252.
- Borra, R. (2003). Depressie bij een Turkse man met familieproblemen. *Psychopraxis*, 5, 4-8. doi:10.1007/BF03072049.
- Breedveld, K., Kamphuis, C., & Tiessen-Raaphorst, A. (2008). *Rapportage sport 2008*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. ISBN: 9789037703610.
- Breedveld, K., & Tiessen-Raaphorst, A. (2006). *Rapportage sport 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Breedveld, K., & Tiessen-Raaphorst, A. (2009). *Sporten gemeten. Methodologische aspecten van het onderzoek naar sportdeelname*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. ISBN: 9789037703580.
- Brinkman, J. (2006). *Cijfers spreken. Statistiek en methodologie voor het hoger onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Brug, J., Van Assema, P., & Lechner, L. (2007). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering. Een planmatige aanpak*. Assen: Van Gorcum. ISBN: 9789023243366.

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2000). *Allochtonen in Nederland 2000*. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2005). *Nederlandse Norm voor gezond bewegen. Rapport TNO*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). *Gezondheid en zorg in cijfers 2008*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 3 maart 2012 op <http://cbs.nl/NR/rdonlyres/516BE7D7-B35E-dCFA-BF66-9B48ADF6995F/0/2008c156pub.pdf>
- Centraal Bureau voor de Statistiek StateLine (2009). *Actieve en passieve sportparticipatie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek StateLine. Geraadpleegd op 3 maart 2012 op <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=80909NED&LA=NL>
- Crum, B. (1991). *Over versporting van de samenleving. Reflecteren over de Bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid*. Rijswijk: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.
- Dagevos, J., Gijsberts, M., Kappelhof, J., & Vervoort, M. (2007). *Survey integratie minderheden 2006*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Davidson, K. H., & Haverly, K. K. (2005). Personal fulfillment motivates adolescents to be physically active. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 159, 1115-1120.
- De Knop, P., Scheerder, J., & Van reusel, B. (2006). *Sportsociologie. Het spel en de spelers*. Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg. ISBN: 9053224884.
- De Knop, P., Theeboom, M., Verlinden, T., & Puymbroeck, L. (1996). *Onder de sluier. Islamitische migrantenmeisjes over sport. Jeugdsport en beleid*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- De Vries, H., Dijkstra, M., & Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: The third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioural intentions. *Health Education Research*, 3, 273-282.
- Dietz, W.H. (1998). Health consequences of obesity in youth: Childhood predictors of adult disease. *Pediatrics*, 101, 518-525.

- Dogra, S., Meisner, B., & Arden, C. (2010). Variation in mode of physical activity by ethnicity and time since immigration: A cross-sectional analysis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 7, 75. doi:10.1186/1479-58687-75.
- Dotinga, A., Picavet, H. S. J., & Ruijsbroek, J. M. H. (2006). *Sociaal-economische verschillen in gezondheid. Monitor Gezondheidsachterstanden*. Bilthoven: RIVM.
- Dunton, G. F., Berrigan, D. B., Ballard-Barbash, R., Perna, F. M., Graubard, B. I., & Atienza, A. (2010). Adolescents' sports and exercise environments in a U.S. time use survey. *American Journal of Preventive Medicine*, 39, 122-129.
- Eime, R. M., Payne, W. R., Casey, M. M., & Harvey, J. T. (2010). Transition in participation in sport and unstructured physical activity for rural living adolescent girls. *Health Education Research*, 25, 282. doi:10.1093/her/cyn060.
- Elling, A. (2002). *Ze zijn er niet voor gebouwd*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Elling, A., De Jong, M., & Wisse, E. (2011). Lange adem nodig voor vergroten betrokkenheid allochtone moeders bij sportverenigings. *Momenten*, 8, 34-40.
- Elling, A., & Klerken, J. (2002). *Sport en het bevorderen van een gezondere leefstijl onder (kansarme) jongeren*. Den Bosch: Mulier Instituut.
- Flores, R. (1995). Dance for Health: Improving Fitness in African American and Hispanic Adolescents. *Public Health Reports*, 110, 189-193.
- Garrett, R. (2010). Negotiating a physical identity: Girls, bodies and physical education. *Sport, Education and Society*, 9, 223-237. doi:10.1080/1357332042000233958.
- Gratton, C., Jones, I. (2004). *Research methods for sport studies*. London: Routledge.
- Hall, M. (1996). *Feminism and sporting bodies: Essays on theory and practice*. Champaign: Human Kinetics. ISBN: 9780873229692.
- Hallal, P. C., Victoria, C. G., Azevedo, M. R., & Wells, J. C. K. (2006). Adolescent physical activity and health: A systematic review. *Sports Medicin*, 36, 1019-1030.

- Hardman, K. (1997). Socialisation into physical and sporting activity in international and cross-cultural perspective: Reflection on past, present and future concepts and contexts. *Journal of Comparative Physical Education and Sport*, 19, 25-43.
- Health Behaviour in School-aged Children (2010). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Verkregen op 23 mei 2012 van http://hbsc-nederland.nl/downloads/HBSC_Rapport_2010.Pdf.
- Heerink, M., Pinkster, S., & Van der Werf, M. (2009). *Onderzoek in zorg en welzijn. Een praktische inleiding*. Amsterdam: Pearson Education Benelux. ISBN:9789043016704.
- Hildebrandt, V. H., Chorus, A. M. J., & Stubbe, J. H. (2010). *Tendrapport Bewegen en Gezondheid 2008/2009*. Leiden: Nederlandse Organisatie voor Toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
- Hoekman, R., Elling, A., Van der Roest, J-W., & Van Rens, F. (2011). Meedoen alle jeugd door sport: georganiseerde sport bewijst zich. *Momenten*, 8, 17-24.
- Hosper, K., Nierkens, V., Nicolaou, M., & Stronk, K. (2007). Behavioural risk factors in two generations of non-Western migrants: Do trends converge towards the host population? *European Journal of Epidemiology*, 22, 163–172. doi:10.1007/s10654-007-9104.
- Hosper, K., Nierkens, V., Van Valkengoed, I., & Stronk, K. (2008). Motivational factors mediating the association between acculturation and participation in sport among young Turkish and Moroccan women in the Netherlands. *Preventive Medicine*, 47, 95–100. doi:10.1016/j.ypmed.2008.02.02.
- Hoyng, J., De Knop, P., & Theeboom, M. (1998). *Functies en betekenissen van sport*. Tilburg: Tilburg University Press. ISBN: 9789036199285.
- Hutschemaekers, F., & Zarouali, Z. (1991). *Als je het mij vraagt*. Tilburg: Mezclado.
- Kay, T. (2006). Daughters of Islam: Family influences on Muslim Young women's participation in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 41, 357-375.
doi:10.1177/1012690207077705
- Keij, I. (2000). Hoe doet het CBS dat nu? *Index*, 10, 24-25.

- Kloek, G., Van Lenthe, F., Van Nierop, P., Schrijvers, C. & Mackenbach, J. (2006). Stages of change for moderate-intensity physical activity in deprived neighbourhoods. *Preventive Medicine*, 43, 325-331.
- Lechner, L., Kremers, S., Meertens, R. & Vries, H. de (2008). *Hoofdstuk 4: Determinanten van gedrag*. In J. Brug, P. van Assema & L. Lechner (2007). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering* (p. 75-105). Assen: Van Gorcum.
- Lindsay, A. C., Sussner, K. M., Kim, J. & Gortmaker, S. L. (2006). The Role of Parents in Preventing Childhood Obesity. *The Future of Children*, 16, 169-186.
- Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (2010). *Allochtone meiden Werven Meedoen Alle Jeugd door Sport*. Ede: Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen.
- Neuman, W. L. (2009). *Understanding research*. Boston: Pearson. ISBN 9781408285411.
- Olde Kalter, M. J. (2008). *Blijvend anders onderweg. Mobiliteit van allochtonen nader bekeken*. Den Haag: Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid.
- Pate, R. R., Sallis, J. F., Ward, D. S., Stevens, J., Dowda, M., ...Strikmiller, P. K. (2010). Age-related changes in types and contexts of physical activity in middle school girls. *American Journal of Preventive Medicine*, 39, 433– 439.
- Patrick, H., Ryan, A. M., Alfeld-Liro, C., Fredricks, J. A., Hruda L. Z., & Eccles, J. S. (1999). Adolescents' commitment to developing talent: The role of peers in continuing motivation for sports and the arts. *Journal of Youth and Adolescents*, 28, 741-763.
- Peterson, K. E., & Fox, M. K. (2007). Addressing the Epidemic of Childhood Obesity Through School-Based Interventions: What Has Been Done and Where Do We Go From Here? *Journal of Law, Medicine & Ethics*, 35, 113-130.
- Rees, R., Kavanagh, J., Harden, A., Shepherd, J., Brunton, G., Oliver, S., & Oakley, A. (2006). Young people and physical activity: A systematic review matching their views to effective interventions. *Health Education Research*, 21, 806-825. doi:10.1093/her/cyl120.

- Roberts, G. C. & Ommundsen, Y. (2007). Effect of goal orientation on achievement beliefs, cognition and strategies in team sport. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 6, 46-56. doi: 10.1111/j.1600-0838.1996.tb00070.x.
- Rogers, A., Adamson, J. E., & McCarthy, M. (1997). Variations in health behaviours among inner city 12 year olds from four ethnic groups. *Ethnicity & Health*, 2, 309-316. doi:10.1080/13557858.1997.9961839.
- Sanderse, C., & Verweij, A. (2010). Definitie en gegevens over etniciteit. *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Geraadpleegd op 22 maart op <http://nationaalkompas.nl/bevolking/etniciteit/wat-is-etniciteit/>.
- Schellart, A. J. M., Steenbeek, R., Mulders, H. P. G., Anema, J. R., Kroneman, H., & Besseling, J. J. M. (2011). Can self-reported disability assessment behaviour of insurance physicians be explained? Applying the ASE model. *BMC Public Health*, 11, 576-589. doi:10.1186/1471-2458-11-576.
- Schmikli, S. L. (2010). *Damage in sports: the battle against acute injuries, overuse injuries and the overtraining syndrome*. Oosterwijk: Uitgeverij BOXPress. ISBN: 9789088917.
- Singh, G. K., Yu, S. M., Siahpush, M., & Kogan, M. D. (2008). High levels of physical inactivity and sedentary behaviors among US immigrant children and adolescents. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 162, 756-763.
- Sirard, J. R., Pfeiffer, K. A., & Pate, R. R. (2006). Motivational factors associated with sports program participation in middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 38, 696-703. doi:10.1016/j.jadohealth.2005.07.013
- Sit, C. H. P., & Lindner, K. J. (2006). Situational state balances and participation motivation in youth sport: A reversal theory perspective. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 369-385.
- Steenbergen, J. (2004). *Grenzen aan de sport. Een theoretische analyse van het sportbegrip*. Maarssen: Elsevier. ISBN: 903522695.
- Strean, W. B., & Bengoechea, E. G. (2007). On the interpersonal context of adolescents' sport motivation. *Psychology of Sport and Exercise*, 8, 195-217.

- Swahn, M. H. (2012). Cross-national perspectives on early adolescence: Implications and strategies for public health prevention and interventions. *The Journal of Early Adolescence*, 32.
doi:10.1177/0272431611432866.
- Thompson, W. (1994). Exercise and health: fact or hype? *Southern Medical Journal*, 87, 567-574.
- Tiessen-Raaphorst, A., Verbeek, D., De Haan, J., & Breedveld, K. (2010). *Sport: een leven lang. Rapportage sport 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. ISBN: 9789037705041.
- Toet, J., Van Buren, L., Zwikker, H., Vleems, R., Van Bergen, A., Schreurs, H., & Van Ameijden, E. (2010). *Preventie jeugd: Themarapport Volksgezondheidsmonitor Utrecht 2010*. Utrecht: Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst, unit Epidemiologie en Informatie.
- Van Es, S. Nagelkerke, A., Colland, V., Scholten, R., & Bouter, L. (2001). An intervention programme using the ASE-model aimed at enhancing adherence in adolescents with asthma. *Patient Education and Counseling*, 44, 193-203.
- Van den Heuvel, M. (2004). *Noord United. Een verkenning naar de betekenis van sport in de sociale structuur van Amsterdam Noord*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Vanreusel, B., & Bulcaen, F. (1992). *De sociale betekenis van sportdeelname*. Leuven: SOCK KU
- Verheijden, M. W., Slootweg, V. C., Ploum, M., & Werkman, A. (2009). Twee jaar campagne Gezond Gewicht: de balans. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 87, 241-244.
- Verweij, A., Sanderse, C., & De Beer, J. (2010). Etniciteit samengevat. *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid*. Bilthoven: RIVM. Geraadpleegd op 5 maart 2012 op <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/etniciteit/etniciteit-samengevat>.
- Vesentini, L., & Cuyvers, R. (2003). *Gordeldracht: literatuurstudie over de determinanten van het gordelgebruik en mogelijke interventies*. Diepenbeek: Steunpunt Verkeersveiligheid bij Stijgende Mobiliteit.
- Vonk, R. (2007). *Sociale psychologie*. Groningen: Wolters-Noordhoff. ISBN: 9789001700843.
- Voorpostel, M., & Van der Lippe, T. (2001). Jongeren en cultuur. Een verklaring voor verschillen in deelname aan elitaire en populaire cultuur. *Mens en Maatschappij*, 76, 1-21.

Wankel, L. (1993). The importance of enjoyment to adherence and psychological benefits from physical activity. *International Journal of Sport Psychology*, 24, 151-169. doi:1994/ 07751-001.

Zambon, A., Morgan, A., Vereecken, C., Colombini, S., Boyce, W., Mazur, J.,...Cavallo, F. (2010). The contribution of club participation to adolescent health: Evidence from six countries. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 64, 89-95. doi:10.1136/jech.2009.088443.